

Moni pitää itseään turhaan tyhmänä – syyllinen voi olla hahmotushäiriö

Sanna Savela / Yle

Yksi on kömpelö, toinen poissaoleva. Matematiikka tai käsityö ei suju ja maantiedon kartat tuottavat vaikeuksia.

Jokaisella koululuokalla on yksi lapsi, jolla on niin heikot hahmottamisen taidot, että se vaikeuttaa arkea

Vastaava tutkija Pekka Räsänen

Hahmotushäiriöt vaikeuttavat monen koululaisen elämää. Tarkkaa tutkimustietoa hahmotushäiriöiden yleisyydestä ei ole, mutta opettajille laajalla otoksella tehdyn kyselyn mukaan hahmotushäiriö on 3-6 prosentilla koululaisista.

– Karkeasti voisi sanoa, että jokaisella koululuokalla on yksi lapsi, jolla on niin heikot hahmottamisen taidot, että se vaikeuttaa arkea ja

koulunkäyntiä, sanoo vastaava tutkija Pekka Räsänen Niilo Mäki Instituutista.

Hahmotushäiriöt hankaloittavat esimerkiksi liikkumista, koska oman tai toisten liikkeiden suunnan hahmottamisessa tai suunnistamisessa on vaikeuksia. Häiriö voi vaikuttaa myös asioiden tunnistamiseen tai niiden löytämiseen.

Osa ihmisistä esimerkiksi eksyy helposti, joillakin on taas vaikeuksia löytää esineitä, jotka ovat nenän edessä tai jos valaistus muuttuu.

Välttely paljastaa häiriön

Ihmisten välillä on eroja hahmottamisessa, mutta Räsäsen mukaan joillakin taidot ovat niin heikkoja, että omassa ympäristössä toimiminen on hankalaa.

Hahmotushäiriöstä kärsivä ei mielellään liiku junalla.

Vastaava tutkija Pekka Räsänen

Vaikka kysymys on taidosta, raja siihen, milloin kysymys on häiriöstä on silti selvä: jos vaikeuksia tuottavien tilanteiden välttely haittaa arkista elämää.

Räsäsen mukaan nimittäin suurin osa häiriöistä kärsivistä pärjää jollain tavalla, mutta selviytymiskeinona on usein välttää tilanteita, joissa ongelmiin törmää.

– Hahmotushäiriöstä kärsivä ei esimerkiksi mielellään liiku junalla, koska rautatieasemalla junan vaihtaminen on hankalaa.

Kuntoutuksesta kaivataan tutkimustietoa

Räsäsen mukaan kouluissa opettajat jo varsin hyvin tunnistavat oppilaiden hahmotusoireita, mutta siitä ei välttämättä seuraa mitään: häiriötä ei

tunnisteta ilmiönä tai ainakaan oppilas ei saa siihen kuntoutusta.

Suurin ongelmana on, ettei ole riittävästi tutkimustietoa siitä, millaista kuntoutuksen pitäisi olla.

Vastaava tutkija Pekka Räsänen

– Eivätkä kaikki opettajat edes tunne koko häiriötä. Suurin ongelmana on, ettei ole riittävästi tutkimustietoa siitä, millaista kuntoutuksen pitäisi olla.

Se on kuitenkin selvää, että hahmottamishäiriö ei itsestään katoa minnekään. Silti ennen kuntoutuksen aloittamista pitäisi tehdä tarkka diagnoosi, minkätyyppisestä hahmotushäiriöstä on kyse.

Usein pienten lasten kohdalla epäilyksen hahmotushäiriöstä herättää kömpelyys: ympäristön tai oman kehon hahmottaminen on lapselle vaikeaa.

Pitkää tai lyhyttä harjoittelua

Osa alle kouluikäisistä hahmotushäiriöisistä pääseekin toimintaterapiaan, mutta kouluikäisille Räsäsen mukaan ei oikein ole mitään tarjolla.

– Heitä voi päätyä neuropsykologiseen kuntoutukseen, mutta vain pieni osa saa apua.

Hahmotushäiriöisten kuntoutusmenetelmät ovat toimintaterapia-tyyppisiä. Niissä harjoitellaan ympäristössä liikkumista ja oman kehon ja oman liikkeen hahmottamista. Myös tietokoneharjoitteita käytetään.

Räsäsen mukaan samantyyppisiä tuloksia on saatu kahdella menetelmällä. Toisessa tehdään pitkäkestoisesti erilaisia kokoamistehtäviä, joissa yritetään opetella hahmottamaan, miten asiat rakentuvat. Toisessa taas tehdään tietokoneella hyvin intensiivisesti, mutta lyhytaikaisesti samantyyppisiä harjoitteita.

Osa kuulee häiriöstä vasta aikuisena

Räsäsen mukaan hahmotushäiriö on siitä kärsivälle hyvin ahdistavaa: Moni ajattelee olevansa tyhmä, vaikka samalla ihmisellä voi olla paljon myös vahvoja taitoja.

Hahmotushäiriö vaikuttaa lapsen elämään hyvin laaja-alaisesti.

Vastaava tutkija Pekka Räsänen

– Haastatteluissa on selvinnyt, että osa kuulee asiasta vasta aikuisena, jolloin nimen saaminen omille vaikeuksille on helpottava tieto: "En olekaan tyhmä, vaan minulla on hahmotushäiriö."

Räsäsen tavoitteena on tuoda häiriötä entistä enemmän esille ja siten helpottaa sen tunnistamista. Esimerkiksi koulussa yleisimmät oppimisvaikeudet liittyvät usein suoraan joihinkin tietyihin kouluaineisiin: oppilas ei opi lukemaan tai laskemaan. Ne Räsäsen mukaan koulujärjestelmä jo kiitettävästi tunnistaa ja puuttuu niihin.

– Hahmotushäiriö vaikuttaa lapsen elämään hyvin laaja-alaisesti, ja pitkäaikaisvaikutukset elämään ovat todella merkittäviä.

Noin 2000 kasvatuksen ja opetuksen asiantuntijaa kokoontuu keskiviikkona ja torstaina Jyväskylän Paviljonkiin. Pekka Räsänen luennoi Hyvä Alku -tapahtumassa hahmotushäiriöiden kuntouttamisesta.

Pekka Räsästä haastatteli Matleena Ylikoski.